

BO‘LAJAK TEXNOLOGIYA FANI O‘QITUVCHILARINI TAYYORLASHGA QO‘YILDIGAN TALABLAR

Kudratov Xurshid Abdurazzakovich

Samarqand viloyat Pedagogik mahorat markazi

texnologiya fani metodisti

xurshidkudratov@gmail.com

+998 99 312 88 13

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23799952>

Annotatsiya. Mazkur tezisda bo‘lajak texnologiya fani o‘qituvchilarini tayyorlashga qo‘yiladigan zamonaviy talablar normativ-huquqiy hujjatlar hamda ilmiy-pedagogik yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Kasbiy-metodik, predmet-texnologik va raqamli kompetensiyalar integratsiyasining ahamiyati ochib berilib, amaliy faoliyat, metodik loyihalash va refleksiv baholashga yo‘naltirilgan takliflar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: texnologiya fani, bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy tayyorgarlik, kasbiy-metodik kompetentlik, raqamli ta’lim muhiti, innovatsion faoliyat, metodik loyihalash.

Abstract. This thesis analyzes the modern requirements for training prospective technology education teachers based on regulatory and legal documents as well as scientific and pedagogical approaches. It highlights the importance of integrating professional-methodological, subject-specific technological, and digital competencies. Furthermore, it proposes approaches focused on practical activities, methodological design, and reflective assessment.

Keywords: technology education, prospective teacher, professional training, professional-methodological competence, digital learning environment, innovative activity, methodological design.

Аннотация. В данном тезисе анализируются современные требования к подготовке будущих учителей технологии на основе нормативно-правовых документов и научно-педагогических подходов. Раскрывается значение интеграции профессионально-методических, предметно-технологических и цифровых компетенций, а также выдвигаются предложения, направленные на практическую деятельность, методическое проектирование и рефлексивное оценивание.

Ключевые слова: предмет «Технология», будущий учитель, профессиональная подготовка, профессионально-методическая компетентность, цифровая образовательная среда, инновационная деятельность, методическое проектирование.

Jamiyatning raqamli transformatsiyasi, ishlab chiqarishning avtomatlashtirilishi va zamonaviy texnologiyalarning yangilanib borishi pedagog kadrlar tayyorlash tizimiga yangi talablarni qo‘ymoqda. Bu jarayonda texnologiya fani o‘qituvchisi nafaqat fan mazmunini mukammal egallagan mutaxassis, balki nazariy bilimlarni amaliy faoliyatga aylantiruvchi, o‘quvchilarning loyiha va ijodiy ishlarini tashkil etuvchi hamda ta’lim jarayonini pedagogik jihatdan asoslab loyihalay oluvchi kasb egasi sifatida shakllanishi lozim.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-iyundagi PQ-289-son “Pedagogik ta’lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta’lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarorida pedagogik ta’limni takomillashtirish, o‘quv jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalar va o‘qitish metodlarini joriy qilish bo‘yicha vazifalar belgilangan [1]. Ushbu vazifalar texnologiya fani o‘qituvchilarini tayyorlashda o‘quv dasturlarini kasbiy faoliyat mazmuniga yaqinlashtirishni taqozo etadi.

Prezidentning 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni bilan tasdiqlangan “Raqamli O‘zbekiston - 2030” strategiyasi ijtimoiy sohalarida raqamli texnologiyalarni keng joriy etishni nazarda tutadi [2]. 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmon bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston - 2030” strategiyasida esa ta’lim sifatini oshirish, pedagoglar malakasini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish va maktab ta’limini yangilash yo‘nalishlari o‘rin olgan [3]. Mazkur ustuvor vazifalar bo‘lajak texnologiya o‘qituvchisining raqamli va metodik tayyorgarligini o‘zaro uyg‘un holda rivojlantirishni dolzarb qiladi.

Texnologiya fanining mazmuni materiallarga ishlov berish, konstruksiyalash, modellashtirish, texnologik jarayonlarni rejalashtirish hamda amaliy mahsulot yaratish bilan bog‘liq. Shuning uchun talabaga texnologik operatsiyani bajarishni o‘rgatishning o‘zi yetarli emas: u mazkur operatsiyani maktab o‘quvchisiga qanday tushuntirish, xavfsiz mashg‘ulotni qanday tashkil etish va natijani qanday baholashni ham bilishi kerak.

Bo‘lajak texnologiya fani o‘qituvchilarini tayyorlashga qo‘yiladigan talablarni bir nechta o‘zaro bog‘liq yo‘nalishda tavsiflash mumkin. Birinchisi - predmet-texnologik tayyorgarlik talabi. Talaba materialshunoslik, konstruktorlik, texnologik jarayonlar va amaliy ishlab chiqarish asoslarini puxta egallashi, asbob-uskunalaridan to‘g‘ri foydalanishi, texnika xavfsizligini ta’minlashi va jarayonning fizik-texnologik mohiyatini izohlashi zarur. Mazkur tayyorgarlik uning o‘quvchilar bilan amaliy ishlarni sifatli tashkil etishi uchun poydevor bo‘ladi.

Ikkinchisi - kasbiy-metodik tayyorgarlik talabi. Bo‘lajak o‘qituvchi o‘quv maqsadlarini aniqlash, dars mazmunini tanlash, texnologik xarita va metodik topshiriqlar tuzish, muammoli vaziyatlardan foydalanish, o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish hamda baholash mezonlarini ishlab chiqishga qodir bo‘lishi kerak. L. Shulmanning pedagogik mazmun bilimi haqidagi yondashuvi fan mazmunini bilish va uni o‘rgatish metodikasini o‘zlashtirish ajralmas birlik ekanini ko‘rsatadi [4].

Uchinchisi - raqamli kompetentlik talabi. Raqamli vositalarni texnik jihatdan ishlata olishning o‘zi sifatli darsni kafolatlamaydi. O‘qituvchi virtual laboratoriya, simulyator, elektron ta’lim resursi yoki baholash platformasini aniq pedagogik vazifaga mos tanlashi, uning imkoniyatlari va cheklovlarini baholashi lozim. P. Mishra va M. Koehler tomonidan ishlab chiqilgan TPACK konsepsiyasi fan mazmuni, pedagogika va texnologik bilimlarning integratsiyasiga asoslanadi [5].

To‘rtinchisi - innovatsion faoliyat va mustaqil kasbiy qaror qabul qilish talabi. O‘qituvchi standart metodik ko‘rsatmalardan foydalanish bilangina cheklanmay, mavjud pedagogik muammoni aniqlashi, muqobil yechim ishlab chiqishi, uni amaliyotda sinab ko‘rishi va natijalar asosida takomillashtirishi lozim. Innovatsionlik har bir darsda yangi texnologiyani qo‘llash emas, balki o‘quv maqsadiga xizmat qiluvchi asoslangan metodik yechimni yaratish yoki moslashtirish orqali namoyon bo‘ladi.

Beshinchisi - refleksiv va kommunikativ tayyorgarlik talabi. Talaba dars jarayonida o‘quvchilar bilan samarali hamkorlik o‘rnatishi, faoliyatini kuzatishi, kamchiliklarini tahlil qilishi, fikr-mulohazalardan foydalangan holda keyingi metodik qarorlarini yaxshilashi zarur. Bu talablar o‘qituvchining uzluksiz kasbiy rivojlanishiga zamin yaratadi.

Yuqoridagi talablar bir-biridan alohida ko‘nikmalar sifatida emas, yaxlit kasbiy tayyorgarlik tizimining qismlari sifatida qaralishi maqsadga muvofiq. Xususan, predmet bilimlari metodik loyihalash bilan, raqamli vositalar pedagogik maqsad bilan, amaliy tajriba esa diagnostika va refleksiya bilan bog‘langandagina talabada kasbiy faoliyatga tayyorlik izchil shakllanadi.

Ushbu talablarni amaliyotga tatbiq etishda “Materialshunoslik asoslari” fani samarali didaktik imkoniyatlarga ega. Masalan, talaba metall qattiqligini aniqlash usullarini o‘rganar ekan, tajribaning ilmiy mohiyatini tushunish bilan birga, zarur jihoz mavjud bo‘lmagan ta’lim sharoitida mazkur jarayonni qanday o‘rgatish mumkinligi ustida ham ishlashi lozim. Bunday vaziyatda virtual laboratoriya yoki simulyator muqobil ko‘rgazmali vosita bo‘lishi mumkin. Biroq virtual tajriba real jihoz bilan ishlashdagi barcha amaliy va xavfsizlik ko‘nikmalarini to‘liq almashtira olmasligi ham e’tiborga olinishi kerak.

Talabalarning kasbiy-metodik tayyorgarligini rivojlantirish uchun o‘quv jarayonini quyidagi mantiqiy ketma-ketlik asosida tashkil etish taklif etiladi: kasbiy-pedagogik muammoni aniqlash, vaziyatni tahlil qilish, metodik yechimni izlash, dars yoki raqamli resursni loyihalash, mikroo‘qitish jarayonida sinash, natijalarni diagnostika qilish, refleksiya va takomillashtirish. Bunday yondashuv tayyor bilimlarni takrorlashdan pedagogik vaziyatlarda mustaqil harakat qilishga o‘tish imkonini beradi.

Mazkur jarayonda metodik keys, loyiha ishi, virtual tajriba, elektron portfolio va raqamli baholashdan bir-birini to‘ldiruvchi vositalar sifatida foydalanish mumkin. Masalan, talaba tayyorlagan texnologik dars loyihasi dastlab mikroo‘qitish orqali sinovdan o‘tkaziladi, so‘ng mezonlar asosida baholanadi va takliflar bo‘yicha qayta ishlanadi. Bu jarayon bo‘lajak o‘qituvchida kasbiy mas’uliyat, mustaqil qaror qabul qilish va metodik ijodkorlikni rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak texnologiya fani o‘qituvchilarini tayyorlashga qo‘yiladigan zamonaviy talablar predmet-texnologik bilimlar, kasbiy-metodik kompetentlik, raqamli savodxonlik, innovatsion fikrlash va refleksiv faoliyatning integratsiyasiga asoslanadi. Prezident farmon va qarorlarida belgilangan pedagogik ta’limni yangilash va raqamlashtirish vazifalarini bajarish uchun talabaning real kasbiy vaziyatda metodik yechim ishlab chiqish va uni takomillashtirish tajribasiga alohida e’tibor qaratish zarur. Taklif etilayotgan yondashuvning amaliy samaradorligi kelgusida pedagogik tajriba-sinov orqali baholanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-iyundagi PQ-289-son qarori.
<https://lex.uz/uz/acts/-6079561>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni.
<https://lex.uz/uz/acts/-5030957>
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni.
<https://lex.uz/acts/-6600413>

4. Sayidova M.X. Ta’limni raqamlashtirish sharoitida bo‘lajak texnologiya o‘qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonlarini takomillashtirish: pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Chirchiq davlat pedagogika universiteti, 2025.

5. Mishra P., Koehler M.J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // Teachers College Record. 2006. Vol. 108(6). P. 1017–1054.